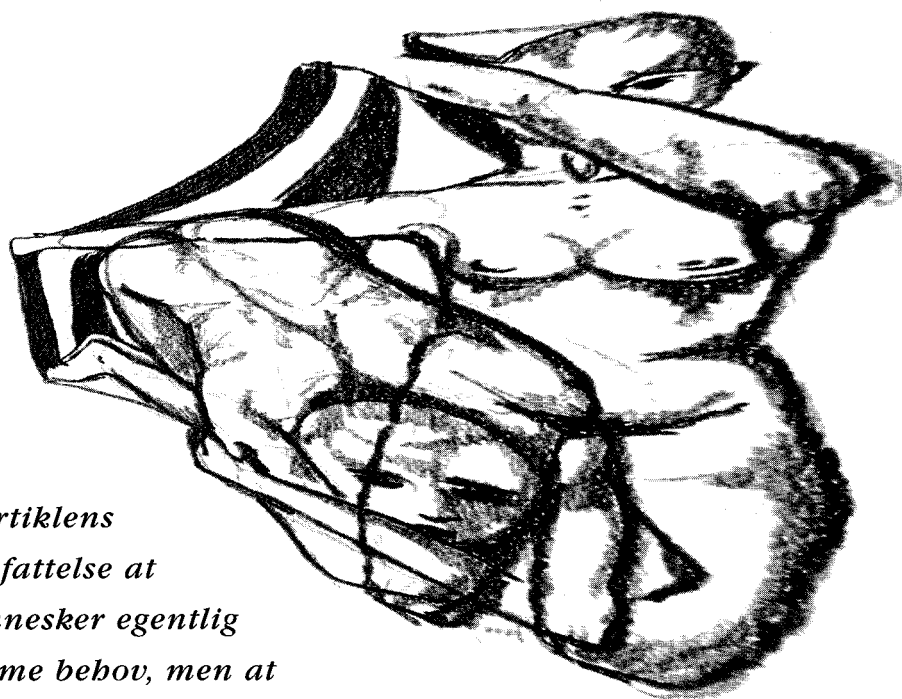

BODIL JÖNSSON, CENTRUM FÖR REHABILITERINGSTEKNISK FORSKNING,
LUNDS UNIVERSITET

Det søgende menneske og dets redskaber

- for en teknikpædagogik

Det er artiklens grundopfattelse at alle mennesker egentlig har samme behov, men at nogle, f.eks. udviklingshæmmede (eller som Jönsson foreslår: "særkyndige") blot har brug for særlige redskaber for at kunne opfylde sine behov. Artiklen fokuserer navnlig på behovet for sprog og kommunikation og fremhæver her den nyere teknologis muligheder for at udvikle nye sproglige redskaber for en "teknologipædagogik", der kan bidrage til øgede sproglige kompetencer og til at integrere alle i et kommunikationsfællesskab.

Det er undertiden vigtigt at man hæfter sig ved ordene. Ganske vist er tanken styrende for sprogbrugen, men sprogbrugen styrer i allerhøjeste grad også tanken. Udtryk som "mennesker med særlige behov" og "specialundervisning" er sikkert velmente, men de leder tanken i forkert retning. Vi og de andre. De andre med særlige behov. Med behov som ikke ligner vore.

Men alle mennesker har grundlæggende samme behov, hvad enten vi er normalhæmmede eller ej, sunde og raske eller ej: mad og drikke, søvn og kærlighed, f.eks. Og derudover har mennesket behov for sprog for at kunne give og modtage i forholdet til andre. "Faktisk har Marie og andre evnesvage børn ingen 'særlige behov'. De har de samme behov som alle andre; de har blot brug for andre redskaber til at opfylde deres behov, ønsker og drømme," sagde jeg i min programtale, "The child of the global village" (Barnet i den globale landsby), på FN-organet OMEP's ⁽¹⁾ 50-årsjubilæum i København, 13. August 1998 ⁽²⁾. Jeg vil i det følgende give en lidt mere udførlig fremstilling af dette synspunkt.

"DIFFERENTLY ABLED" – ALTERNATIVT BEGAVET

I bogen *Ge oss bara redskapen* ⁽³⁾, hvis første kapitel har titlen "De specialkunniga" (de særkyndige), provokerede vi læseren en smule idet vi erstattede den gængse række af betegnelser, mentalt retarderet, evnesvag, udviklingshæmmet osv. med et nyt ord. *Det nye ord skulle henlede opmærksomheden på hvad et menneske kan, frem for på hvad det ikke kan.*

Det kom fuldstændig bag på os at det skulle fremkalde et sådant ramskrig, at vi bogen igennem konsekvent anvendte dette nye ord for dermed at pege på nye muligheder. For det var vel næppe så forfærdeligt at vi her stille og roligt indførte et nyt ord: "Måske vil ordet irritere dig, måske vil det glæde dig. Opfat det som et tankeeksperiment, giv det lidt tid, se hvordan det virker på dig, og om du kan og vil tage det i din mund. Lad ikke ordet virke hindrende for din læsning - det er ikke vores hensigt at være dogmatiske; vi ønsker blot at sætte gang i tankerne." Måske er tiden nu moden til at komme videre:

Amerikanerne har dannet en ny ordkombination: "differently abled" (alternativt begavet). Denne nydannelse udgør ifølge vor opfattelse et stort, efterlignelsesværdigt fremskridt. "Abled" (begavet/i stand til), ikke "disabled" (evneløs/evnesvag). "Differently abled" tilkendegiver at et menneske kan være noget særligt og anderledes, og at ethvert menneske kan have en begavelse af ujævn karakter.

Men hvordan skal vi oversætte "differently abled"? Hvad er det næste ord, "x", i den række som begyndte med "idiot" og "åndssvag"? Det nye ord må

afspejle vor tid og dens opfattelser. Vor kultur tager ikke længere afstand fra udviklingshæmmede mennesker og ønsker ikke blot at opbevare dem. Også de må være individer med egne muligheder og rettigheder. Og man vil give dem al mulig støtte gennem en mangfoldighed af tiltag i form af pædagogik, musik, kunst og teknik. Vi søger et ord "x" som kan afspejle alt dette. "x" skal henlede opmærksomheden på mulighederne frem for på handikappet, og det skal være i harmoni med de pædagogiske erfaringer der entydigt viser at man bør tage udgangspunkt i det et menneske kan, og ikke i det det ikke kan. "x" skal fremkalde respekt og nysgerrighed med hensyn til mulighederne for at udvikle skjulte evner. "x" skal udtrykke retten til at være noget særligt, uden derfor at være sat udenfor. "x" skal modsvare egenskaber hos de mennesker som i højere grad end andre formår at vække ømhed. Ømhed, som i sig selv er en positiv følelse, opstår rimeligvis i et positivt møde med dem man oplever som ægte, uforstilte og enestående. Det drejer sig altså ikke om at finde et ord der skal tilsløre eller give ændret status. Det drejer sig om at finde et ord der kan lede tanken i konstruktiv retning, til forskel fra de i dag benyttede som betoner en statisk eller isoleret tilstand

Alt dette har ført os til ordet *særkyndig*. Vi ved at dette ord ikke eksisterer i sproget i forvejen, men vi håber det kan blive et alternativ til "udviklingshæmmede". Med betegnelsen *særkyndig* vil vi først og fremmest fremhæve tre ting:

1. Positiv udvikling må tage udgangspunkt i det et menneske kan, og ikke i hvad det ikke kan.
2. Særkyndiges begavelse er i lighed med alle andres på ingen måde ensartet eller homogen. De er sandsynligvis præget af lige så høje bjerge og dybe dale som enhver anden. Tanken om at nogen er "særkyndig", kan skabe forventninger om at møde en variationsrigdom, og at der findes forskellige former for særkyndighed hos ethvert særkyndigt individ.
3. Ordet "særkyndig" kan i højere grad end de nu benyttede negativt ladede betegnelser gøre os positivt nysgerrige med hensyn til særkyndige mennesker og deres kreativitet. De har ikke haft særlig store muligheder for at vise omgivelserne hvad de har skabt i deres indre rum. Redskaberne hertil har været så få at omgivelserne heller ikke har følt sig foranlediget til overhovedet at søge. Men nu er redskaberne på vej. Så lad ikke stemplende betegnelser være nogen hindring.

Menneskene har behov for et sprog for at kunne kommunikere med hinanden. Uden et anvendeligt sprog er mennesket frataget muligheden for at være det sociale væsen det faktisk er.

Efter et seminar på verdensudstillingen i Lissabon i sommeren 1998 ⁽⁴⁾ blev jeg stillet følgende spørgsmål: "Det lader til at du mener at alle mennesker, uanset hvilke funktionssvigt de har, har et sprog. Er det rigtigt?" "Ja," svarede jeg. "Er du sikker på det?" I en brøkdel af et sekund foresvævede der mig den mulighed at jeg kunne være en smule fej og svare med et "det afhænger naturligvis af hvad du forstår ved sprog." Men noget i mig strittede imod, så jeg svarede blot "ja" endnu en gang.

Dette førte til en to timer lang samtale med spørgeren, og spørgsmålet har siden optaget mig og præger en del af min virksomhed ⁽⁵⁾. Jeg har, f.eks. i arbejdet med digitale billeder, fået indblik i hvordan mennesker kan udvikles hvis de udrustes med en samling af nært personrelaterede billeder der kan fungere som sprog. Det gælder "blot" om at udvikle redskaber der gør det muligt for dem at udtrykke tanker på en anden måde end ved at benytte det skrevne eller talte sprog.

Piktogrammers abstrakte, generaliserende og indholdsfattige billeder er ubrugelige som et sådant redskab. Piktogram er betegnelsen for de symbolske billeder i de billedserier der normalt anvendes i arbejdet med udviklingshæmmede. De er abstrakte og almene, har megen lighed med færdselstavler og lignende skilte og er udmærkede redskaber for den type pædagogik man kunne kalde *anvisningspædagogik*. Men at føre en samtale ved hjælp af piktogrammer er yderst vanskeligt og kræver en høj abstraktionsevne. Samtalen bliver fattig på indhold. Men ikke desto mindre anvendes piktogrammer i udstrakt grad, og opfattes af personalet som letanvendelige og som tilpassede brugerne. Ja, det er de måske også - for personalet. Måske er det ligefrem - oh, kætterske tanke - personalet som er de egentlige brugere? Selv har jeg aldrig overværet en spontan og indholdsrig samtale ført ved hjælp af piktogrammer mellem to personer med kognitive problemer. En forventning om noget sådant ville i øvrigt være urimelig: to mennesker der vil tale sammen om noget konkret i hverdagen, har vel ikke behov for at bevæge sig langt ud i generalisationerne?

Det der er behov for, er særlige sprogredekskaber som reducerer vanskelighederne til et minimum, når man skal forsøge at *udtrykke* en tanke. Og her har billedet, det personnære billede, de største fortrin, idet det indre billede her kan mødes med det ydre billede. Konceptet "billedet som sprog" kan være en fødselshjælper - hjælpe til, lirke frem, hjælpe ud. Og vi har i dag muligheder for at kombinere pædagogik og teknik til en hidtil uanet helhed.

Når jeg sidder her og skriver til dig, ligger margen for kommunikationen to steder: begyndelsen og slutningen. At der gennem mine hænder strømmer bevægelser som fører til tangentnedslag, til ord, til sætninger, som er fjerne slægtninge til de tanker jeg har inden i mig, er et af tilværelsens store mirakler. Og at der siden, når dine øjne ser disse sætninger, kan vækkes tanker til live i *dit* indre, tanker som er fjerne slægtninge til de tanker jeg netop gjorde mig, er ligeledes et stort under. Det er selve overgangen fra det indre til den ydre omverden, og omvendt, der er det magiske; mediet i sig selv, det skrevne, er derimod ganske ligetil.

At gøre det muligt for et menneske at udsende informationer, ikke blot i form af lyd og skrift, men også som billeder, og endda levende billeder, er et *stort* skridt på vejen til at forbedre både den egne indre kommunikation og den mellem menneskelige kommunikation. Det er indlysende at mennesker med nedsat syn og hørelse er afhængige af gode alternative medier. Men det er også velkendt at mennesker med reducerede kognitive funktioner kan reagere med forskellig styrke på forskellige medier – selv om denne viden ikke altid udnyttes.

BILLEDET SOM SPROG

Et af mit livs højdepunkter er arbejdet på Tryckolera, en daginstitution i Lund for særkyndige (eller om man nu vil "udviklingshæmmede")⁽⁶⁾. Jeg har her overværet mange underværker hvor voksne i 50-årsalderen er begyndt at udvikle sig og undergå gennemgribende forandringer når de ved hjælp af "Isaac" fik adgang til *billedet som sprog*⁽⁷⁾.

Isaac er et ca. fem år gammelt teknisk pædagogisk koncept i form af et stykke højteknologi: en lille "pegecomputer" (touch-monitor) i håndformat med fotograferingsmuligheder, billeder som kan transmitteres trådløst, telefoning, GPS-modtagning (Global Positioning System, en lille satellitnavigator, således at man ikke kan blive væk), og derudover en computers sædvanlige muligheder. Grundtanken er at betjeningen helt igennem skulle kunne foregå ved hjælp af billedkommunikation. Gamle Isaac er nu blevet bedstefar, dvs. han er blevet efterfulgt af to nye generationer. Det mest betydningsfulde ved Isaac viste sig at være de digitale billeder som begyndte at fungere som sprog. Jeg refererer her et helt frisk eksempel:

Jeg havde været på udflugt med Tryckolera. Thomas Åkesson og jeg havde stået og set ud over Øresund, over mod Danmark. Der kom et stort skib ude på sundet. Vi så begge opmærksomt på det og talte om det. (Thomas har også udviklet et talesprog efter at han er begyndt at kommunikere med personnære

billeder). Der blev som sædvanligt fotograferet, og et af billederne blev et nærbillede af Thomas og mig, begge i profil. Baggrunden var en hvid mur. Skibet var ikke med på billedet.

Da vi to timer senere kom hjem og så på billedet, sagde Thomas ikke "Bodil", "Thomas". Nej, han begyndte at fortælle om skibet. Ifølge alle gængse teorier om mennesker med reducerede kognitive funktioner skulle han ikke - på grundlag af et billede - kunne sige noget om en foreteelse som ikke er med på billedet. Men det kunne han altså. I denne situation var det mig der var udviklingshæmmet. Det varede mindst ti sekunder før jeg forstod hvad det var Thomas talte om - til trods for at jeg selv havde været til stede. Til trods for at jeg også havde set skibet. Virkelig en lærerig historie.

Thomas gav os endnu en glædelig overraskelse da han for nylig sad og så på billeder fra en arbejdskammerats tandlægebesøg. Øjnene voksede i hovedet på ham, han fik en erindring og sagde: "Jeg, Thomas, jeg var i gips. Jeg sad i rullestol." Det mærkelige er at Thomas' benbrud fandt sted i 70'erne. Han må i de mellemliggende år have set mange mennesker i gips, mange mennesker i rullestol. Men han har aldrig tidligere reageret, ikke givet udtryk for at han havde en erindring om en lignende situation. Men nu har billederne åbnet en ny kanal, og nu får han ikke blot tag i omverdenen, men også i sin egen erindring. Det er ikke underligt at så meget presser sig på indeni at han også er begyndt at tale ⁽⁸⁾.

Det der sker med mennesker når de får et sprog - det være sig i form af billeder eller andet - er at det bliver muligt at udvikle forestillinger om hvordan ting hænger sammen. Det forholder sig som med Helen Keller, den amerikanske pige der blev døvblind i den tidlige barndom, men lærte sig at kommunikere, og som senere udviklede sig til en stor forfatter og foredragsholder. Hun skriver:

"Før jeg fik min lærer vidste jeg ikke at jeg var til. Jeg levede i en verden af intet. Jeg vil aldrig kunne give en dækkende beskrivelse af denne tid af ubevidst, og dog bevidst intethed. Jeg vidste ikke om jeg vidste noget, handlede eller havde ønsker. Jeg havde hverken vilje eller forstand. Jeg blev ført til ting og handlinger af en blind kraft... Jeg kan huske alt dette, ikke fordi jeg vidste at det forholdt sig sådan, men fordi jeg har taktil hukommelse. Jeg er således i stand til at huske at jeg aldrig rynkede panden under tænkning. Jeg havde ingen forudseenhed eller foretog valg. Min taktile hukommelse fortæller mig også at der aldrig forekom disse pludselige sæt i kroppen eller hjerteslag som røber kærlighed eller omsorg for noget som helst. Mit daværende indre liv var tomt, uden fortid, nutid eller fremtid, uden håb og forventninger." ⁽⁹⁾.

ER DER BEHOV FOR DIAGNOSER?

Hvis nu alles behov er de samme, og alene redskaberne må være anderledes, er der så behov for diagnoser? Ja, i allerhøjeste grad. Men helst en anden slags diagnoser end de nuværende, nemlig pædagogiske diagnoser frem for medicinske. For man kunne med gode pædagogiske diagnoser få vejledning med hensyn til hvilke teknikpædagogiske tiltag der kunne sættes ind som første led i en fortløbende tilpasning af redskaber ⁽¹⁰⁾.

Man kan komme til forståelse af diagnosens betydning ved at lytte til mennesker der som voksne endelig har fået indsigt i deres nedsatte funktionsevne. En kvinde i 50-årsalderen fortæller følgende:

“Jeg har gennem årene givet dem alle brikkerne for at de kunne stille diagnosen. Men det var først da jeg også selv leverede resultatet, dvs. en foreløbig diagnose, at jeg efter yderligere et års ventetid blev taget alvorligt. Fordelt over en periode af tyve år har jeg i alt tilbragt ca. et år på psykiatrisk klinik, hvor det ene ophold har været mere krænkende end det andet. Den behandling jeg har fået, må nærmest betragtes som overgreb. Men jeg har trods alt klaret mig ganske godt i tilværelsen, i hvert fald i arbejdslivet, og kun få vil sætte mig i forbindelse med den diagnose jeg nu har fået. Asperger-diagnosen har allerede forklaret meget, ikke blot i mit eget liv, men også i familiens og slægtens liv.”

At spørge denne kvinde om hun kunne have tænkt sig at have fået en diagnose som barn, ville nærmest være en hån. Hun ville med en diagnose være sluppet for det meste af det der blev hendes livs byrde: fejlbehandlingerne, de medfølgende bivirkninger, som er værre end den nedsatte funktionsevne i sig selv. Og hertil kommer at hun naturligvis altid har spekuleret på hvad det er der skiller hende ud fra andre.

ÅBENHED

Et endnu mere udfordrende tilfælde har vi med det såkaldte Elisabeth-tilfælde⁽¹¹⁾. Elisabeth er blevet tvangsbehandlet hele sit liv. Hun er blevet opfattet som en af psykiatriens store gåder. Men her i 90'erne har hun dog fået en klar og utvetydig diagnose: autisme. Det er umuligt at afgøre hvad der i dag er virkninger af hendes funktionssvigt eller bivirkninger af et liv hvor hendes adfærd har været genstand for medicinsk behandling, og for et utal af terapier af en bedøvende intensitet. Men faktum er at hun fortsat lever under forhold som på ingen måde er menneskeværdige. Elisabeth er et eksempel på at (næsten) hvad som helst kan ske i et system som arbejder uden åben dokumentation og uden

passende diagnoser. I bogen *På förekommen anledning*⁽¹²⁾ skriver jeg i mit kapitel "Som man spørger, får man svar":

"Da atomkraftværket på Tremileøen var ved at havarere, begik man en række fejltagelser. Hovedårsagen, en ventil der havde sat sig fast, kunne ikke konstateres fra kontrolrummet. Men de synlige symptomer foranledigede et første forsøg på kompensationsmanøvrer der havde visse virkninger, som så igen og igen gav anledning til nye og atter nye kompensationsmanøvrer. Men alle disse tiltag førte blot situationen tættere og tættere på Helvede. Men det gør atomkraftindustrien og kontrolorganerne ære at de, da det hele var vel overstået, udarbejdede en redegørelse for hele hændelsesforløbet, og at denne redegørelse blev *offentliggjort*. Man kan sekund for sekund følge hvordan det ene fejlgreb fulgte efter det andet. Begivenheden var forfærdelig, men man forsøgte i det mindste at lære af den.

Jeg leder efter lignende beskrivelser til indsigt i tilfældet Elisabeth - men finder ingen. Hvad fortæller det os at ingen udenforstående psykolog eller psykiater greb ind og slog alarm med hensyn til Elisabeth? Hvad fortæller det os at der ikke findes nogen offentlig tilgængelig dokumentation som viser hvilke forestillinger om sammenhænge man byggede på, og hvilke resultater man opnåede (eller ikke opnåede)? Autisme var ikke noget velkendt fænomen. Men i dag har vi den neurologiske viden, og der findes et vist antal voksne mennesker med diagnosticeret autisme; og de kan selv fortælle, bl.a. om hvilke skader de er blevet påført på grund af alle disse teorier og denne granskning i barndomsoplevelser. Med den nuværende viden om autisme burde man kunne indrømme fortidens fejltagelser. Men det sker ikke.

Efter ulykken på Tremileøen gennemgik atomkraftværkerne systematisk hvilke andre ulykkesmuligheder (ud over den ulyksaltige ventil) det kunne være nødvendigt at tage højde for ved hjælp af særlige kontrolforanstaltninger. I samme åndedrag burde man kunne forestille sig at videnskaber, der som psykologien og psykiatrien så fuldstændig overså eksistensen af autisme, kunne udvise en skærpet opmærksomhed på andre områder, hvor de gamle teorier måske heller ikke holder.

Jeg vil da entydigt anbefale åbenhed, dokumentation og diagnose. Erfaringen viser at alt kan ske i sluttede kredse, uanset hvor menneskevenlige de måtte påstås at være. I sluttede kredse er fejltænkning en umiddelbar mulighed. Man skaber sit eget paradigme og udvikler sine egne tankecirklér. Spørgsmål til egen virksomhed kan være meget fåtallige i et statisk, hemmelighedsomgærdet foretagende. Sikkerheden er langt større hvis det blæser!

Jeg opridsede i OMEP-talen et antal tiltagende kløfter i IT-samfundet. En af disse er kløften mellem dem der stiller spørgsmål, og dem der ikke gør det. De der stiller spørgsmål, får i dag i langt højere grad end tidligere også svar. Men der er ingen svar til dem som ingen spørgsmål har. Det kunne umiddelbart se ud som om teknologien øger denne kløft.

Men er det nødvendigvis tilfældet? Tænk blot på hvad Internettets FAQ, Frequently Asked Questions (hyppigt stillede spørgsmål) kan føre til, hvis vi blot sørger for at FAQ får flest mulige gode sproglige kanaler. I FAQ kan man genkende sig selv. Her kan man få formuleret det man måske tidligere gik for sig selv og undrede sig over, men ikke kunne formulere på egen hånd.

Jeg forholder mig positivt til IT-udviklingen og er med på barrikaderne. Men undertiden er jeg lidt betænkelig ved at der her er så langt mellem pædagogerne. Hvor er I, alle I som kunne føre pædagogikkens værdier ind i dette forum? Eller forholder det sig måske sådan at IT-mediet ikke handler så meget om pædagogik, men om noget helt andet: om søgning?

Mennesket har et ønske om at *kunne*. Mennesket vil *lære*. Det er ganske enkelt skabt for det, det har anlæg for at *søge*. Det er også – som andre dyr – skabt for at tage vare på sit afkom. I civilisationen kanaliseres dele af viljen her til ind i *skolen*. Man udviklede *pædagogikken*, *paidagogike*: “kunsten at opdrage og undervise”, altså en virksomhed til fremme af overleveringen fra gammel til ung. De unges villighed til at lære og søge orienteredes på en sådan måde at man kunne opfylde en hensigt om at læringen skulle resultere i at den unge blev som den gamle. De gamles tanker og kunnen skulle indpræges i de unge. Men efterhånden har forestillingen om det passivt lærende, det formbare menneske, ændret sig til forestillingen om den aktivt lærende. På trods af alt har man forsøgt at genskabe det søgende i mennesket, det som var tilsidesat af den særlige vilje til at tage vare på afkommet.

Men vi har ikke fået en ny grundfæstet og aktiv videnskab eller en ny metode til støtte for det *søgende* menneske. Internettets faciliteter søger på sin måde at fremdrage og berige noget som egentlig allerede findes i mennesket. Det vil sige: de gør hvad gode lærere, som er indstillet på søgende elever, altid har gjort – de fylder ikke først og fremmest noget på, de hjælper noget frem. Jordmodermetoden er de gode læreres metode, de er fødselshjælper for tanken og følelserne. Men der findes ikke så mange gode lærere – der er behov for (mindst) én til hver søger. Men på Internettet har vi *søgemaskiner*. Det vil få stor betydning at det *søgende menneske* har fået *søgemaskiner* der mere eller mindre kan danse tango med det. Og søgemaskinen danser ikke kun med

dig når du byder den op; den lader dig fortsætte dansen, idet den forudsætter at du netop *er* en søgende.

CIRKLEN SLUTTET

Til sidst vil jeg sammenfatte ovenstående i fem sætninger:

- Mennesket er en søger.
- Navnlig børn er søgere.
- Børn med kognitive vanskeligheder er også søgere.
- De har samme behov som andre, men har brug for særlige redskaber for at også de kan søge og opbygge forestillinger om hvordan tingene hænger sammen.
- Der er brug for mange flere som bidrager til udviklingen af redskaber. De teknologiske forudsætninger er til stede, men den nye teknikpædagogik udvikler sig ikke af sig selv.

Oversat fra svensk af Tom Bøgeskov

Noter

1. Organisation Mondiale pour l'Education Préscolaire, verdensorganisation for opdragelse af før-skolebørn.
2. <http://www.certec.lth.se/english/info/omep98>.
3. *Ge oss bara redskapen*. Av Ruth Bauth, Bodil Jönsson, Arne Svensk. Natur och Kultur, 1995. En engelsk version findes på <http://www.certec.lth.se/doc/justgive>.
4. <http://www.certec.lth.se/info/expo98/seminar>.
5. Se <http://www.certec.lth.se/bodil>.
6. Se <http://www.certec.lth.se/isaac>.
7. Se eksempler i "Vad vi lärt av Isaac", <http://www.certec.lth.se/dok/vadvi>.
8. Der er flere eksempler i "Vad vi lärt av Isaac", se note 7.
9. Helen Keller: *The world I live in*. 1908.
10. På Certec, Centrum för rehabiliteringsteknik, ved Lunds Universitet indleverer Eve Mandre i efteråret 1999 en licentiatafhandling som behandler spørgsmålet om pædagogiske diagnoser og deres anvendelighed. Hold udikik efter den på Internettet (<http://www.certec.lth.se>), eller kontakt adressen: eve.mandre@certec.lth.se.
11. Se <http://www.certec.lth.se/freja/>.
12. På förekommen anledning. Redaktör Gunilla Gerland. CURA. 1998.